

TROLLIBUSSIJUHI ETTEVALMISTAMISE RIIKLIK ÕPEKAVA

1. Eesmärk ja nõuded

1.1. Riiklik õppekava määrab trollibussijahi ettevalmistamise kohustuslikud õppeained ja nende mahud, õppevahendid ning -metoodika.

1.2. Koolitamise eesmärk on:

- 1) korrektse käitumise ning liiklus- ja suhtlemiskultuuri kasvatamine;
- 2) koolitatava ettevalmistamine trollibussi juhtimiseks;
- 3) põhjalike teadmiste ja oskuste andmine õppekavas toodud õppeainete mahus;
- 4) positiivse hoiaku kujundamine suhtumisel teistesse liiklejatesse ohutu ja kaitsliku sõiduviisi kasutamiseks.

1.3. [Kehtetu – RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

2. Vastuvõtutingimused

2.1. Koolituskursusele võetakse õppima trollibussi juhtimise õigust taotlev isik, kes:

- 1) on Eesti kodanik ja kelle alaline elukoht on Eestis või elamisloa alusel Eestis viibiv välismaalane;
- 2) omab mootorsõidukijahi tervisetõendit D-kategooria auto juhtimist lubava märkiga;
- 3) omab B-kategooria auto juhiluba vähemalt 2 aastat;
- 4) on trollibussi juhtimisõiguse saamise ajaks vähemalt 21 aastat vana.

2.2. Isik peab koolitajale esitama passi või muu elamisloa tõendava dokumendi ja punktis 2.1 nimetatud tervisetõendi ning juhiloa.

3. Hindamise põhimõtted ja kriteeriumid

3.1. Hindamise põhimõtte on välja selgitada õpilase teadmised, oskused ja hoiakud kogu õppekava ulatuses, arvestades trollibussijahi olulist tähtsust paljude inimeste – tema enda, sõitjate ja kaasliiklejate turvalisuse tagamisel.

3.2. Koolituse käigus kontrollitakse õpilase teadmisi ja oskusi läbivõetud teemade kaupa.

3.3. Koolituse edukuse ja edasijõudmise määrab põhimõtte, et enne järgmist õppeetappi tuleb kontrollida neid teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud selleks, et õpe oleks ohutu ja kulgeks häireteta. Vajadusel tuleb anda lisakoolitust. Koolitus lõpeb teooria- ja sõidueksamiga.

3.4. Teooriaõppel omandatud teadmiste ja oskuste hindamisel arvestatakse:

- 1) teiste liiklejate suhtes positiivse hoiaku väljakujunemist ja trollijahi tegevuse psühhofüsioloogiliste aluste tundmist;
- 2) liiklusolukordade tekkepõhjuste analüüsimise ning liiklusõnnetuste ja asjatute riskide vältimise oskust;
- 3) oskust määrata trollibussi tehnilise seisukorra vastavust liiklusohutuse ja keskkonnakaitse nõuetele ning oskust võimaluse korral viga kõrvaldada;
- 4) sõitjateveo kohta käivate nõuete tundmist ja sõitjateveole iseloomulike turvameetmete rakendamist.

3.5. Sõiduõppel arvestatakse:

- 1) trollibussi juhtseadiste käsitsemist;
- 2) kaitsliku sõiduviisi valdamist ja ohutute sõiduvõtete kasutamist;
- 3) mitmesugustes liiklusolukordades orienteerumist;
- 4) lugupidavat suhtumist teistesse liiklejatesse ja sõitjatesse;
- 5) sõidu sujuvust ja sõitjatele sõidumugavuse tagamist.

3.6. Koolitusel rakendatavaid eksamihindeid on põhimõtteliselt kaks: «jah» tähendab eksami sooritamist, «ei» – sooritamata jäämist. Koolituse teooriaeksami küsimustik peab hõlmama õppekava sisu täies ulatuses. Koolituse vahekontroll ja teooriaeksam loetakse sooritatuks, kui eksamineeritav on testküsitusluses õigesti vastanud vähemalt 90% küsimusi.

3.7. [Kehtetu – RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

3.8. [Kehtetu – RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

4. Õppekava struktuur ja õppe kestus

4.1. Teooriaõpe ja õppesõit peavad toimuma kursuse vormis vahelduvalt ja metoodiliselt õiges järjestuses.

4.2. Trollibussijahi riiklik õppekava hõlmab alljärgnevat teooriaõppe ja õppesõidu teemasid vähemalt tabelis toodud mahus.

Tabel

Jrk nr	Teooriaõpe	Tundide arv	Jrk nr	Sõiduõpe	Sõidukordade arv
1.	Liiklusreeglid ja käitumine liikluses	10			
			2.	Sõiduki käsitsemine	2
3.	Sõiduki tundmine	22			
			4.	Sõit õppeplatsil	4
5.	Liiklusohutus	6			
	Vahekontroll liikluseeskirja ja liikluses käitumise ning liiklusohutuse aluste tundmises	1		Vahekontroll sõiduki käsitsemise oskuses	1
			6.	Sõit liikluses	66
7.	Liikluspüholoogia	6			
			8.	Sõit erioludes	5

9.	Liiklusalased lisanõuded ja eeskirjad	4		
10.	Energiavarustus	10		
	Teooriaeksam	1	Sõidueksam	2
	Teooriaõpet kokku	60	Sõiduõpet kokku	80

4.3. Teooriaõppel on õppetunni kestus 45 minutit. Sõidukorra kestus on 25 minutit. Õpilasel võib päevas olla kuni kaheksa sõiduõppe korda. Sõidukordade vahel peab olema puhkepaus vähemalt viis minutit.

[RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

4.4. Teooriaõppe ja sõiduõppe toimuvad vastavalt tabelis toodud numeratsiooni järjestusele.

4.5. Koolituskursuse kestus on vähemalt 6 nädalat.

[RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

5. Lõpetamise kord

5.1. Koolituskursus lõpeb teooriaeksamiga ning sõidueksamitega õppeplatsil ja teeliikluses.

5.2. Eksamite läbiviimise korra kinnitab koolitaja.

5.3. Eksamite eduka sooritamise korral annab koolitaja õpilasele mootorsõidukijuhi koolituskursuse tunnistuse.

6. [Kehtetu – RTL 2005, 74, 1049 – jõust. 08.07.2005]

7. Õppeainete õppekava: teooriaõpe

7.1. Liiklusreeglid ja käitumine liikluses

Koolitus peab:

- 1) süvendama ja kinnistama liikluseeskirja tundmist;
- 2) andma mitmesuguste liiklusolukordade analüüsi ja hindamise oskuse;
- 3) välja arendama riskiteadliku käitumise ja objektiivse enesehinnangu võime ning lugupidava hoiaku teiste liiklejate ja looduskeskkonna suhtes.

7.1.1. Üldmõisted

Pärast koolitust peab õpilane tundma Vabariigi Valitsuse 2. veebruari 2001. a määruses nr 48 «Liikluseeskiri» kasutatavate mõistete tähendust.

7.1.2. Liikluse korraldamine

7.1.2.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) ohutu liikluse korraldamise võimalusi mitmesuguste liikluskorraldusvahenditega;
- 2) reguleerija märguandeid ja lubatavaid liikumissuundi;
- 3) kontrollimisõigusega isikuid.

7.1.2.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama tegutseda õigesti ja ohutult peatumismärguande saamisel.

7.1.3. Vähekaitstud liiklejad ja erilist tähelepanu nõudvad olukorrad

7.1.3.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) juhi kohustusi vähekaitstud liiklejate suhtes mitmesugustes liiklustingimustes;
- 2) vanurite, nägemis- ja kuulmispuuetega või füüsiliste puuetega inimeste võimalikke raskusi liiklusolukordadega kohanemisel ning sellest tulenevaid ohte;
- 3) laste turvalisuse sõltuvust liikluskeskkonnast ning laste võimalikku ootamatut käitumist liikluses;
- 4) juhi kohustusi peatuses oleva ühissõiduki ning sellesse sisenejate ja sellest väljujate ohutuse tagamiseks.

7.1.3.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) analüüsida juhi ohutust tagavat tegevust temale sõiduteel vastu tulevate jalakäijate, jalgratturite või mopeedijuhtidega kohtumisel või nendest pärisuunas möödumisel;
- 2) pöörata tähelepanu lastega seotud olukordadele liikluses:
  - sõidu alustamisel,
  - pööretel,
  - tagurdamisel;
- 3) sõitmisel lasteasutuste ja koolide läheduses;
- 4) põhjendada ohutu sõiduviisi valikut lähenemisel ülekäigurajale või jalgrattateega ristumise kohale mitmesuguste teeolude, nähtavustingimuste ja liiklustiheduse puhul.

7.1.4. Juhi märguanded

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) märguandmise võimalusi:
  - tuledega: suuna-, piduri- ja ohutuledega ning esitulede ümberlülitamisega (vilgutamisega),
  - käega;
- 2) suunamärguandekohustust enne sõidu, manöövri või peatumise alustamist;
- 3) millal kasutada helisignaali;
- 4) ohutulede ja/või ohukolmnurga kasutamist nõudvaid olukordi;
- 5) põhjendust, miks hoiatusmärguandmine ei anna juhile eesõigust.

7.1.5. Sõiduki paiknemine teel, sõiduteel, sõidurajal; sõiduraja valik

7.1.5.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) trollibussi õiget paiknemist sõidul;
- 2) trollibussi õiget paiknemist ristmike ületamisel:
  - enne ristmikku,
  - ristmikul otsesõidul või pöörete sooritamisel,
  - pärast ristmikku;
- 3) trollibussi õiget paiknemist manöövrите sooritamisel;
- 4) ühissõidukiraja kasutamise korda.

7.1.5.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida õiget sõidurada mitmesugustes liiklusolukordades, vähendades sellega liiklusohutu;
- 2) arvestada liikluses paiknemisel trollibussi mootmeid ning vajalikku ohutut piki- ja külgvahet.

7.1.6. Pikivahe eessõitjaga

7.1.6.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma piisava pikivahe hoidmise vajadust ja selle tähtsust mitmesugustes liikluses.

7.1.6.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) määrata ohutut pikivahet eessõitjaga;
- 2) analüüsida pikivahe valikul arvestatavaid tegureid.

7.1.7. Teeandmiskohustus (teeandmise reeglid ja kohad)

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) teeandmise kohustuse ja eesõiguse kasutamise omavahelist seost, vältides asjatuid riske eesõiguse kasutamisel;
- 2) juhi kohustusi, tegevust ja käitumist ohutuks väljasõiduks kõrvalteel peateele;
- 3) juhi tegevust ja käitumist:
  - samaliigilisel reguleerimata ristmikul nn parema käe reegli rakendamisel,
  - liikumise alustamisel sõidutee äärelt või teepennalt,
  - teele sõitmisel: teega külgnevalt alalt ja ülevalt; sõitmisel aeglustus- või kiirendusrajal,
  - ristmikult ärasõidul pöörde lõpetamise järel,
  - tee andmisel tähistatud peatusest väljasõitvale ühissõidukile.

7.1.8. Mõodasõit ja vastusõitvad sõidukid

7.1.8.1. Tegevus ja käitumine ohutul mõodasõidul või mõodumisel

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) mõodasõidu ja mõodumise erinevust;
- 2) ohutuks mõodasõiduks või mõodumiseks vajalikke tingimusi;
- 3) võimalikke ohte mõodasõidu või mõodumise üksikutel etappidel;
- 4) mõodasõidutee pikkust mõjutavaid tegureid;
- 5) kohti, kus mõodasõit või mõodumine on keelatud;
- 6) ohte, mis võivad tekkida mõodasõidul või mõodumisel:
  - autorongist või püksirrongist,
  - pikkadest või laiadest sõidukitest,
  - liikurmasinadest või aeglastest sõidukitest,
  - kahe rattalistest sõidukitest (jalgrattad, mopeedid, mootorrattad),
  - teel liikuvatest jalakäijatest;
- 7) juhi tegevuse ja ohutu käitumise põhimõtteid kohtumisel vastusõitva sõidukiga mitmesugustes liiklustingimustes.

7.1.9. Sõidukiirus (nõuded ohutu sõidukiiruse valikul)

7.1.9.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) lubatud suurima kiiruse ja liiklusoludele vastava kiiruse erinevust;
- 2) kehtivaid piirkiirusi asulateel;
- 3) liiklusoludele mittevastavast sõidukiirusest tulenevaid ohte.

7.1.9.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama valida liiklusoludele vastavat ohutut sõidukiirust asulateel.

7.1.10. Peatumine ja parkimine

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) peatumise ja parkimise üldnõudeid;
- 2) ohutu peatumise ja parkimise kohti linnas;
- 3) trollibussi peatumisel või parkimisel rakendatavaid ohutusabinõusid;
- 4) kohti, kus on keelatud:
  - peatumine,
  - parkimine;
- 5) juhi kohustusi ja tegevusi trollibussi hädapeatumise korral.

7.1.11. Trammiteega ristumise kohad

7.1.11.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) tee ja rööbastee ristumise kohtades kasutatavaid liikluskorraldusvahendeid;
- 2) liikluskorraldusvahendite puudumisest või nende mittekorrasolekust tulenevaid ohte;
- 3) juhi tegevust ohutuse tagamisel trammiteega ristumise kohale lähenedes;
- 4) juhi kohustusi hädapeatumise korral trammiteel.

7.1.11.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama ohutult ületada trammiteega ristumise kohti.

7.1.12. Valgustusseadmete kasutamine

7.1.12.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) valgustusseadmete kasutamise nõudeid mitmesugustes tee- ja ilmaoludes;
- 2) tulede ebaõigest kasutamisest tulenevaid ohtlike tagajärgi.

7.1.12.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama kasutada õigesti trollibussi valgustusseadmeid liiklusohutuse tagamiseks.

7.1.13. Trollibussi pukseerimine

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) ohutu pukseerimise viise ja tingimusi;
- 2) ühendusliili kohta kehtestatud nõudeid;
- 3) pukseerimisel osalevate juhtide kohustusi ja leppemärguandeid;
- 4) pukseeriva ja pukseeritava sõiduki kohta kehtestatud nõudeid;
- 5) olukordi, kui pukseerimine on keelatud;
- 6) pukseerimisega kaasnevaid võimalikke ohte.

7.1.14. Tegutsemine liiklusõnnetuse korral

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) nõudeid trollijuhile liiklusõnnetuse korral;
- 2) tegevusi liiklusõnnetuse kohas.

7.1.15. Eritalituse sõiduki eriõigused

Pärast koolitust peab õpilane teadma eritalituse sõiduki tunnuseid, eriõigusi ning teiste juhtide kohustusi tööülesandeid täitva eritalituse sõiduki suhtes.

7.1.16. Mõnede liiklejate kohta kehtivad lisanõuded

Pärast koolitust peab õpilane teadma jalgratturile, mopeedijuhile, loomveokile, looma- ja käsikäruga liiklejale kehtestatud lisanõudeid.

7.2. Sõiduki tundmine

Koolitus peab andma teadmised trollibusside ehitusest, käsitlemisest, tehniliste rikete tekkimise põhjustest ja nende mõjust liiklusohutusele.

7.2.1. Sõiduki ehitus ja tehniline hooldus

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) trollibusside liigitust ja nende lühiseloomustust;
- 2) trollibussi üldandmeid ja tehnilisi parameetreid;
- 3) regulaarse tehnilise hoolduse ja järelevalve tähtsust;
- 4) õlide, erivedelike ja hooldusmaterjalide, sh pesu- või puhastusvahendite mõju looduskeskkonnale.

7.2.2. Trollibussi agregaatide, mehhanismide ning süsteemide otstarve ja tööpõhimõte

7.2.2.1. Jõuülekanne

Pärast koolitust peab õpilane teadma jõuülekanne seadmete üldehitust, tööpõhimõtet ja kasutusviisi.

7.2.2.2. Rool

Pärast koolitust peab õpilane tundma:

- 1) roolimehhanismi, roolijami ja roolivõimendi tööpõhimõtet;
- 2) juhtseadistes esinevaid rikkeid, mis on tähtsad liiklusohutuse seisukohalt.

7.2.2.3. Pidurisüsteem

Pärast koolitust peab õpilane tundma:

- 1) mitut liiki toimetehhanismidega pidurite üldehitust ja pidurisüsteemi tööd;
- 2) sõidupiduri ja seisupiduri tööpõhimõtet;
- 3) mitteblokeeruvate pidurite (ABS) tööpõhimõtet ja oskama kontrollida õhkajamis õhurõhku.

7.2.2.4. Rattad

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) tundma rehvitüüpe ning nende tähistust;
- 2) teadma rehvide kasutusea sõltuvust
  - juhtimisvõtetest,
  - esirataste suunangust,
  - õhurõhust rehvis;
- 3) tasakaalustamata rataste kasutamise võimalikke tagajärgi;
- 4) tunnuseid, mis viitavad sõidu ajal rattapoltide ja -mutrite keermetelidete kinnituse lõdvenemisele, ning sellest tulenevaid ohte.

7.2.2.5. Elektriseadmed

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) trollibussi kõrgepingeseadmete otstarvet, ehitust ja paigutust;
- 2) trollibussi madalpingeseadmete otstarvet, ehitust ja paigutust;
- 3) trollibussi elektriseadmete iseloomulikke rikkeid;
- 4) põhikaitsevahendeid kuni 1000 V seadmetes;
- 5) elektriõhtust kuni 1000 V elektriseadmetes töötamisel ja oskama kontrollida vooluahelate, valgustusseadmete helisignaali, näidikute ning mõõdikute korrasolekut.

7.2.3. Trollibussi juhitavus

Pärast koolitust peab õpilane teadma trollibussi juhitavusele mõjuvaid tegureid:

- 1) trollibussi mootmed;
- 2) kasutatavad rehvid;
- 3) tugev tuul;
- 4) libe tee.

7.2.4. Trollibussi varustus

Pärast koolitust peab õpilane teadma, milline varustus kuulub trollibussi komplekti ja mis nõuetele see peab vastama.

7.2.5. Trollibussi erivarustus

Pärast koolitust peab õpilane teadma kütte- ja ventilatsiooniseadmete ning uste juhtajami otstarvet ja oskama kasutada bussi avariiväljapääse.

7.2.6. Säastlik sõiduviis

Pärast koolitust peab õpilane teadma ja oskama kasutada ohutuid ja energiasäästlikke sõiduvõtteid (sujuv sõit ja peatumine, ootamatute manöövrite vältimine, võimalike takistuste ja liiklusohutlike olukordade ettenägemine jms).

7.2.7. Trollibussi mõju keskkonnale

Pärast koolitust peab õpilane teadma looduskeskkonna saastatuse põhjusi ning teeliikluse osa atmosfääri üldsaaestes.

7.2.8. Energiavarustus

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) alajaamade funktsiooni, kontaktvõrgu toitesüsteeme, üldosasid, isolatsiooni ja riputussüsteeme;
- 2) kontaktvõrgu eriosi;
- 3) kontaktvõrgus peituvaid ohtusid ning oskama kontaktliini rikete korral tegutseda.

7.3. Liiklusohutus

Koolitus peab:

- 1) kujundama positiivse suhtumise teistesse liiklejatesse ja looduskeskkonda;
- 2) andma piisava ohutunnetuse asjatu riski vältimiseks liikluses;
- 3) andma teadmised liiklusohutlikesse olukordadesse sattumise ärahoidmiseks;
- 4) andma oskused võimalike ohuolukordade ennetamiseks.

7.3.1. Ohuolukorra tunnetamine

Pärast koolitust peab õpilane teadma või tundma ohuolukordade tekkimise põhjusi ning põhjustajaid:

- 1) teiste liiklejate vastu tähelepaneliku hoiakuta juhte;
- 2) väära enesehinnanguga ja oma oskusi ülehindavaid juhte;
- 3) muutuvate ilma- või teeloludega mittearvestamist;
- 4) vähest sõidukogemust;
- 5) vähekaitsitud liiklejaid (jalakäijad, jalgratturid, mopeedijuhid);
- 6) piiratud liikumisvõimega (vanurid, nägemis- ja füüsiliste puuetega isikud) või kuulmispuudega liiklejaid;
- 7) ootamatult teele ilmuvaid ulukeid ja koduloomi;
- 8) mõnede sõidukite juhtimise ja liikumise eripära;
- 9) alkoholi või narkootiliste (psühhotroopsete) ainete kasutamist;
- 10) juhtimist sellises haigus- või väsimusseisundis, mis takistab liiklusolude täpset tajumist.

7.3.2. Olukorra hindamine

Pärast koolitust peab õpilane teadma ohuolukordades kasutatavaid ohutuid juhtimisvõtteid ja oskama:

- 1) hinnata ohu võimalikku iseloomu;
- 2) arvestada, et liikleja võib liikluseeskirja sätteid tõlgendada teisiti kui tema.

7.3.3. Liiklusõnnetused ja -kahjustused

7.3.3.1. Liiklusõnnetuste põhjused ja iseloom

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) liiklusõnnetuste tekkepõhjust;
- 2) ootamatult tekkida võivad liiklusolukordi, kus juhil tuleb tegutseda ajapuuduses ja teabevaeguses;
- 3) liiklusolukordade keerukust mõjutavaid tegureid ja oskama analüüsida järgmisi olukordi:
  - 1) teelt väljasõit oludele mittevastava sõidukiiruse tõttu;
  - 2) liiklusõnnetus ühe sõidukiga;
  - 3) liiklusõnnetus mitme sõidukiga;
  - 4) suunamärgu mitteandmisest põhjustatud liiklusõnnetus;
  - 5) ebaõigest paiknemisest manöövri sooritamisel põhjustatud liiklusõnnetus;
  - 6) teeandmise kohustuse eiramisest põhjustatud liiklusõnnetus:
    - kõrvalteel peateele sõitmisel,
    - vasakpöörde sooritamisel;
  - 7) möödasõidu reeglite eiramisest tingitud liiklusõnnetus;
  - 8) reguleeritud või reguleerimata ülekäigurajal teeandmise kohustuse eiramisest põhjustatud liiklusõnnetus;
  - 9) ühissõidukipeatuses seisvast sõidukist möödumisel aset leidnud liiklusõnnetus.

7.3.4. Liikluseeskiri ja eetilised nõuded

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) liikluseeskirja ja keskkonnakaitsenõuete eiramise või rikkumise motive ja põhjusi;
- 2) liikluskultuuri aluseid – viisakat ja lugupidavat suhtumist teistesse liiklejatesse;

3) liiklusolukordade ettenägemise, analüüsimise ja lahtimõtestamise tähtsust liiklusohutuse tagamisel.

7.4. Liikluspsühholoogia

Koolitus peab andma:

- 1) lugupidava hoiaku teiste liiklejate ja looduskeskkonna vastu;
- 2) teadmised trollibussi juhtimiseks vajalike võimete ja trollijuhi töö psühhofüsioloogiliste aluste kohta;
- 3) oskuse käituda õigesti ja ohutult kõikides liikluses eettulevates olukordades.

7.4.1. Liikluspsühholoogia üldmõisted ja juhi tegetsemise skeem

7.4.1.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma või tundma:

- 1) inimese psühhofüsioloogilisi omadusi;
- 2) trollijuhi töö esmatähtsaid psüühilisi protsesse – mõtlemise ja tähelepanu jaotamise võimet;
- 3) liiklusolukordade ettenägemise võimet;
- 4) liiklusalase teabe vastuvõtmise protsessi;
- 5) meeleorganite ärritust;
- 6) reageerimist;
- 7) reaktsioonina kavandatavat tegevust.

7.4.1.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama analüüsida juhi väärä käitumise tulemusena tekkida võivaid liiklusõnnetusi või liiklusohutuse olukordi.

7.4.2. Inimese psühhofüsioloogilised omadused

7.4.2.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) nägemismeele osatähtsust liiklusalase teabe hankimisel:
  - nägemisvälja muutumist sõidukiiruse muutudes,
  - nägemisteravuse erinevusi nägemisvälja eri kohtades,
  - nägemisteravuse sõltuvust vanusest,
  - silma valguse ja pimedusega kohanemise aega ning kontrastsusmõju,
  - nägemisilluusionide tekkimise põhjusi;
- 2) reageerimise tähtsust, seda eriti piiratud tegetsemisaja korral;
- 3) reageerimisaja pikkuse sõltuvust juhi tervislikust ja emotsionaalsest seisundist, väsimusastmest jt teguritest;
- 4) reageerimisajal läbitavat maad;
- 5) vastuliikva sõiduki kauguse ja kiiruse hindamisel tehtavaid vigu;
- 6) võimalikke vigu kauguse ja liikumiskiiruse hindamisel halva nähtavuse korral;
- 7) mingile objektile kinnistunud pilgu tõttu võimalikku kõrvalekalduumist sõidujoonelt;
- 8) tundeelamuste (emotsionaalsuse) mõju:
  - mõtlemisvõimele, tähelepanule ja reageerimisajale,
  - tundepeinge (stressi) suurenemisele,
  - liiklusohutusele.

7.4.2.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama analüüsida tähelepanu jaotuvuse, ümberlülitusvõime ja hajuvuse mõju liiklusohutusele.

7.4.3. Liiklusohutust mõjutavad tegurid

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) juhi reageerimisajaga, reageerimisajaga ning peatumisajaga mõjutavaid tegureid;
- 2) mõistete:
  - pidurite rakendusmaa,
  - aeglustusmaa,
  - pidurdusmaa sisu;
- 3) aeglustusmaa sõltuvust sõidukiirusest;
- 4) tahavaatepeegli kasutamisel:
  - pilgu ümbersuunamiseks kuluvat aega,
  - sise- ja välispeeglitse vaatamiseks kuluvat aega,
  - tasa- ja kumerpeegli erinevust objektide kauguse hindamisel;
- 5) liiklusohutuse olukordade vältimise võimalusi kaitsliku sõiduviisi kasutamiseks.

7.4.4. Isikuomadused

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) võimalikke pingeaallikaid (stressoreid) liikluses, pingeseisundi mõistet ja olemust ning selle mõju liiklusohutusele;
- 2) agressiivse või impulsiivse käitumisviisi negatiivset mõju liiklusohutusele.

7.4.5. Valmisolek liikluses osalemiseks

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) liikluses osalemiseks ja liiklusohutuse tagamiseks vajaliku tasakaalustatud emotsioonitaseme saavutamise tähtsust;
- 2) juhi kutse-eetika põhimõisteid – kutsekohust, kutseau;
- 3) reaalsusetaju, enesekriitika ja vastutustunde vajalikkust liikluses osalemisel ja liiklusohutuse tagamisel.

7.4.6. Sotsiaalsed tegurid

Pärast koolitust peab õpilane tundma:

- 1) liikluseeskirja ja keskkonnakaitsenõuete mittetäitmisest tulenevaid ohte;
- 2) põhjusi, miks inimesed tõlgendavad sarnaseid liiklusolukordi erinevalt;
- 3) teiste liiklejate käitumisviisi omaksvõtmise, nn grupisurve avaldumist liikluses;
- 4) isiksuse kalduvust grupisurvele allumiseks või mitteallumiseks, selle põhjusi ning negatiivse grupisurve mõju liiklusohutusele;
- 5) teistele liiklejatele eeskujuks olevat ja neid positiivselt mõjutavat käitumisviisi.

7.4.7. Tegetsemisvõimet vähendavad tegurid

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) isiklike motiivide ja varasemate kogemuste mõju juhi käitumisele;
- 2) väsimustunnuseid ja väsimuse mõju liiklusohutusele;
- 3) alkoholi, narkootiliste ja psühhotroopsete ainete mõju:
  - tajule,
  - nägemisele,
  - liigutuste koordineerimisele,
  - enesehinnangule;
- 4) alkoholi- või narkootikumijooobes juhtimisest tulenevaid võimalikke tagajärgi;
- 5) tähelepanu hajumist sõidu ajal käsimobilitelefoni kasutamisel.

7.5. Liiklusalased lisanõuded ja -eeskirjad

7.5.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma või tundma:

- 1) liikluseadusest ja liikluseeskirjast tulenevaid liiklejate õigusi ja kohustusi;
- 2) liiklusega seonduvat haldus- või kriminaalvastutusele võtmise korda;
- 3) trollibussi tehno seisundi ja varustuse kohta kehtivaid nõudeid;
- 4) tehnoülevaatusel trollibussi kohta esitatavaid põhinõudeid;
- 5) kehtivat liikluskindlustussüsteemi;
- 6) sõitjateveo kohta käivaid nõudeid.

7.5.2. Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) täita varalise kahjuga liiklusõnnetuse kohta vormistatavat «Teadet liiklusõnnetusest»;
- 2) suhelda sõitjatega korrektselt;
- 3) rakendada sõitjaveole iseloomulikke tavalisi ja täiendavaid turvameetmeid (toimimine liiklusõnnetuse või õnnetusjuhtumi korral, sõitjate instrueerimine ja juhendamine eriolukordades, laste vedu jne).

8. Õppainete õppekava: sõiduõpe

8.1. Sõiduki käsitlemine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) käsitseda kõiki trollibussi juhtseadiseid;
- 2) kontrollida enne sõidu alustamist:
  - kere ja sõitjateruumi puhtust,
  - riiklike registreerimismärkide, tuuleklaaside ja laternaklaaside puhtust,
  - peeglite, tulekustutite, ohukolmnurga, käsiapteegi ja tükisingade olemasolu,
  - juhtseadiste (rool, pidurid) korrasolekut,
  - õhupaakides suruõhu olemasolu,
  - rehvide üldist seisukorda ja välisvigastuste puudumist,
  - õhurõhku rehvis;
  - elektriseadmetikus: valgustus-, signalisatsiooni- ja abiseadmete, näidikute ja märgulampide, klaasipuhastite ja -pesuri ning uste juhtajami korrasolekut.

8.2. Sõit õppeplatsil

Õppeplatsil sooritavate harjutuste sisu ja tingimused on määratud teede- ja sideministri 20. aprilli 2001. a määrusega nr 41 «Mootorsõiduki juhi eksamineerimise ja juhtimisõiguse andmise eeskiri ning juhiloa vormid». Kohustuslikud harjutused on ülalnimetatud määruse lisa 2 «Sõidueksamite esimeses järgus eksamineeritava esitatavad nõuded ja tema tegevuse hindamine» tabelis 2 toodud harjutused nr 1, 3 ja 4, kus mõõtmete tähistuste väärtused on järgmised:

A = 9 m,

G = 1,5 bussi laiust,

H = 1,5 bussi pikkust,

I = bussi laius + 1 m.

8.2.1. Sõiduks valmistumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) kasutada kõiki juhiistme reguleerimise võimalusi parima sõiduasendi saavutamiseks;
- 2) kontrollida uste suletust;
- 3) reguleerida kõiki tahavaatepeegleid parima nähtavusvälja saavutamiseks;
- 4) reguleerida rooliratta asendit.

8.2.2. Liikumise alustamine, sõit väikese kiirusega, trollibussi peatamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) alustada sujuvalt liikumist;
- 2) muuta sujuvalt sõidukiirust;
- 3) hoida õigesti rooli;
- 4) pöörata rooli vastavalt sõidukiirusele;
- 5) juhtida trollibussi piiratud alal;
- 6) peatada trollibuss sujuvalt pidurdades;
- 7) sõita vasakpoolsete või parempoolsete ratastega teemärgistuse lähedal ja peatuda enne stoppjoont;
- 8) rakendada trollibussi seismajätmisel kõiki abinõusid iseenesliku liikumahakkamise vältimiseks.

8.2.3. Tagurdamine, manööverdamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida tagurdamisel õiget sõiduasendit;
- 2) tagurdada otse kõrvalekalduiseta sõidujoonest ja pöördega paremale või vasakule koos sellele järgneva otseliikumisega.

8.2.4. Pidurdamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama pidurdada:

- 1) sujuvalt kuni seisumajäämiseni varem kindlaksmääratud kohas;
- 2) kiirpidurdusena võimalikult lühikese pidurdusmaaga.

8.2.5. Pöörded ja parkimine

Pärast koolitust peab õpilane oskama paigutada märgistatud parkimisplatsil trollibussi:

- 1) parkivate sõidukite kõrvale ja vahele;
- 2) parkivate sõidukite ette ja taha.

8.3. Sõit liikluses

8.3.1. Sõidu alustamine, paiknemine teel

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) alustada sõitu sõidutee äärelt või teepeenralt ja ühineda sujuvalt liiklusvooluga;
- 2) tagada vähekaitstud liiklejatele ohutust ja piisavat liikumisruumi;
- 3) valida teeolusid, liiklustihedust ja nähtavust arvestades õiget sõidurada;
- 4) jälgida teiste sõidukijuhtide märguandeid ja võimaldada neil ohutult sooritada kavatsitavaid manöövreid;
- 5) paikneda õigesti vastutulevate sõidukite korral;
- 6) kasutada sobivat kurvisõidutehnikat.

8.3.2. Sõidukiirus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) arvestada sõidukiiruse valikul:
  - ilma- ja teeoludega,
  - kehtivate kiiruspiirangutega,
  - trollibussi seisundi ja koormatusega,
  - mitmesuguste keskkonnamõjudega,
  - oma tervisliku seisundi ja enesetundega,
  - oma sõidukogemustega;
- 2) hoida võimalikult ühtlast sõidukiirust;
- 3) jälgida üldist liiklusrütmi ja sõita liiklusoludele vastava sobivaima kiirusega;
- 4) suurendada sujuvalt sõidukiirust pärast pöörde sooritamist või eriosade läbimist, takistamata kaasliiklejaid;
- 5) sobitada sõidukiirust olukorraga, et jõuda vastutulevate sõidukitega kohakuti kõige sobivamas ja ohutumas kohas.

8.3.3. Sõitmine liiklusvoolus ja manöövrite sooritamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) hoida eessõitjaga ohutut pikivahet;
- 2) arvestada manöövrite sooritamisel:
  - ilma- ja teeoludega,
  - nähtavusega,
  - sõidukiirusega,
  - liiklustihedusega,
  - möödasõitvate sõidukitega;
- 3) märgata õigel ajal nii ees- kui tagasõitva sõidukijuhi kavatsusi;
- 4) hõlbustada tagasõitva sõiduki möödasõitu või möödumist;
- 5) arvestada kõrvalsõitva sõiduki puhul ohutut külgvahet;
- 6) vahetada tiheda liikluse korral ohutult sõidurada.

8.3.4. Sõit ristmikule lähenemisel

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida aegsasti õiget sõidurada, arvestades kavatsuvat sõidusuunda pärast ristmikku;
- 2) jälgida olukorda tagapool;
- 3) märgata reguleerija märguandeid, foori tulesid, liiklusmärke ja teemärgistust;
- 4) vähendada sõidukiirust ja vajaduse korral peatuda sujuvalt liikluseeskirjas ettenähtud kohas;
- 5) heastada teiste liiklejate poolt tehtavaid vigu.

8.3.5. Sõit ristmikul

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) ületada ristmikku otse ja sooritada ristmikul parem-, vasak- või tagasipööret;
- 2) arvestada ristmiku ületamisel:
  - ilma- ja teeoludega,
  - nähtavusega,
  - liiklustihedusega,
  - oma sõidukogemustega;
- 3) täita ristmikul teeandekohustust;
- 4) väljendada teistele liiklejatele arusaadavalt teeandekohustuse täitmise kavatsust;
- 5) vältida eesõigustega liiklejate takistamist;
- 6) anda aegsasti suunamärku enne kavatsitava pöörde sooritamist;
- 7) suunduda enne kavatsitava manöövrit aegsasti sõidutee vastava ääre lähedusse;
- 8) jälgida teiste liiklejate märguandeid;
- 9) valida pöörde sooritamiseks sobivat sõidukiirust;
- 10) suurendada pärast pöörde sooritamist sujuvalt sõidukiirust ja vältida teiste liiklejate takistamist.

8.3.6. Peatumine ja parkimine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) peatuda või parkida ohtu tekitamata ja teisi liiklejaid takistamata;
- 2) juhendada peatumisel või parkimisel liikluseeskirja ja liikluskorraldusvahendite nõuetest;
- 3) arvestada peatumis- või parkimiskoha valikul:

- nähtavusega,
- liiklustihedusega,
- ohutusega trollibussist väljumisel;
- 4) vältida trollibussi iseeneslikku liikumahakkamist;
- 5) ära hoida trollibussi kasutamist kõrvaliste isikute poolt.

8.3.7. Mõõdasõit ja möödumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida sõiduteel mõõdasõidu alustamiseks sobivaimat kohta;
- 2) hinnata mõõdasõidu ohutust, arvestades:
  - liikluseeskirja nõudeid,
  - ilma- ja teeolusid,
  - nähtavust,
  - ees- ja tagasõitvaid sõidukeid,
  - vastutulevaid sõidukeid,
  - pimestusohu,
  - vähekaitstud liiklejaid,
  - trollibussi kiirendusvõimet;
- 3) anda õigeaegselt suunamärku;
- 4) alustada mõõdasõitu teisi liiklejaid takistamata;
- 5) sooritada mõõdasõitu kiirendusega ja eelnevalt kiirust vähendamata;
- 6) katkestada mõõdasõitu takistuse või liikluse ohu ilmnemisel;
- 7) lõpetada mõõdasõitu ohutult;
- 8) hinnata paremalt möödumise ohutust, arvestades:
  - liikluseeskirja nõudeid,
  - piisava vaba ruumi olemasolu,
  - vähekaitstud liiklejaid,
  - sõidukiirust.

8.3.8. Sõit teel

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) kasutada ohutult sõiduks kiirendus- ja aeglustusradasid;
- 2) paikneda teel õigesti otsesõidul ja enne kavatsetavate manöövrivrite sooritamist;
- 3) arvestada sõidukiiruse valikul nähtavuskaugust;
- 4) valida liiklusvoolus kaasliiklejaid takistamata sobivat sõidukiirust.

8.3.9. Sõit teetööde kohas

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) jälgida teetööde kohas ülesseatud liikluskorraldusvahendeid;
- 2) täita ohutusnõudeid vastusõitvate teeparandussõidukite või liikurmasinatega kohtumisel ning pärisuunas nendest möõdasõidul, möödumisel või ümberpöikel;
- 3) arvestada sõidukiiruse valikul:
  - teel töötavaid töölisi,
  - piiratud manööverdamisruumi,
  - teeparandusmasinaid,
  - uue teekatte võimalikku libedust.

8.3.10. Kohtumine vähekaitstud liiklejatega

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) anda ülekäigurajal olevatele jalakäijatele võimalust ületada sõiduteed;
- 2) tagada kõnnitee või teepeenra puudumisel sõiduteel liikuvate jalakäijate ohutust;
- 3) vältida märja ilma korral jalakäijate poriga pritsimist;
- 4) osutada tähelepanu:
  - teel jalgsi või jalgratastega liikuvatele inimestele, eriti lastele,
  - vanuritele,
  - liikumis- või nägemispuudega inimestele;
- 5) mööduda ohutult jalgratturitest jt vähekaitstud liiklejatest.

8.3.11. Tegutsemine tehnilise rikke ilmnemisel ja ohuolukordades

Pärast koolitust peab õpilane oskama rakendada vajalikke ohutusabinõusid:

- 1) kasutada ohutulesid ja/või ohukolmnurka;
- 2) eemaldada trollibussi võimaluse korral sõiduteelt;
- 3) tagada sõitjate turvalisust.

8.4. Sõit erioludes

8.4.1. Sõit halva nähtavuse tingimustes (udus, vihma- või lumesajus jms)

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida halva nähtavuse korral sobivat sõidukiirust;
- 2) hoida eessõitjaga ohutut pikivahet, vastutulijatega ohutut külgvahet ning piisavat kaugust sõidutee äärest;
- 3) kasutada õigesti valgustusseadmeid;
- 4) ette näha halva nähtavusega kaasneda võimalid ohte;
- 5) reageerida ootamatutele ohtudele.

8.4.2. Sõit pimesa ajal

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) hinnata nähtavust kaug- ja lähitulede valgeli:

- kuival teel,
- märjal teel,
- lumisel või jäisel teel;
- 2) määrata kaugust tugevalt ja nõrgalt helkivatest esemetest;
- 3) ümber lülitada tulesid kohtumisel vastutulevate sõidukitega ja möödasõidul;
- 4) kasutada trollibussi liikumisel õigeid sõidutulesid;
- 5) kasutada trollibussi seismise (peatumise, parkimise, hädapeatumise) ajal õigeid tulesid;
- 6) valida õiget sõidukiirust, arvestades:
  - nähtavust,
  - tee laiust,
  - pimestusohtu;
- 7) valida sobivat paiknemiskohta teel, arvestades:
  - vastutulevaid sõidukeid,
  - võimalikke takistusi teel,
  - vähekaitsitud liiklejate olemasolu ja nende teel viibimise võimalust;
- 8) valida sobivat ja ohutut kohta peatumiseks või parkimiseks;
- 9) reageerida võimalikele ootamatutele ohtudele.

8.4.3. Sõit libedal teel

Pärast kooolitust peab õpilane oskama:

- 1) alustada sujuvalt kohalt liikumist ja ühtlaselt kiirendada;
- 2) vajutada sujuvalt käigupedaalile;
- 3) muuta sõidusuunda;
- 4) valida õiget sõidukiirust, arvestades:
  - tee laiust,
  - teekatte seisundit,
  - liiklustihedust,
  - rehvide seisukorda;
- 5) reageerida ootamatutele ohtudele.